

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten



Utvecklingsprojekt

Datum: 2021018

Ökat elevinflytande i grundsärskolan

Skolform: Grundsärskolan

Målgrupp: Grundsärskola åk 1-9

Verksamhetens namn: Centralskolans Grundsärskola

Skolhuvudman: Tierps kommun

Kommun: Tierps kommun

Projektperiod: 2020-08-10 till 2021-08-09

Projektledare: Therese Forsberg
therese.forsberg@utb.tierp.se



Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund.....	4
Syfte	4
Mål.....	5
Målgrupp.....	5
Teoretisk bakgrund.....	6
Grundsärskola och intellektuell funktionsnedsättning.....	6
Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.....	7
Delaktighet	7
Tillgänglighet.....	8
Alternativ och kompletterande kommunikation, känsla av sammanhang och tydliggörande pedagogik.....	10
Metod och Genomförande	12
Metod.....	12
Genomförande:.....	13
Inledning:.....	13
Insats 1:.....	13
Insats 2:.....	14
Avslut	16
Analys och tolkning	17
Insats 1: Kollegialt skapa och utveckla verktyg/underlag för att skatta elevernas tankar om delaktighet.....	17
Insats 2: Utveckla arbetssätt, fokus på tillgänglighet samt föreläsning och stöd av SPSM.....	21
Elevernas delaktighet	29
Lärdomar och rekommendationer	30
Lärdomar	30
Rekommendationer	34
Litteraturlista	35
Bilagor	37
Bilaga 1 Intervjuguide.....	37
Bilaga 2 Pedagogernas tankar om delaktighet och tillgänglighet	39

Sammanfattning

Projektets övergripande syfte har varit att utveckla ett systematiskt arbetssätt för att mäta elevernas tankar om deras delaktighet och inflytande i sin skoldag. Detta utifrån att vi såg ett behov av att arbeta mer systematiskt med elevinflytande i alla klasser i vår verksamhet. Det är en utmaning att finna verktyg och arbetssätt som möjliggör för eleven att självständigt kunna föra sin talan.

De elever som deltagit i projektet är elever med intellektuell funktionsnedsättning i grundsärskolans årskurser 1-9, ämnen och ämnesområden. Även elever inom grundsärskolan med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har deltagit i projektet. De pedagoger som deltagit är undervisande lärare samt en speciallärare som varit projektledare. Projektet genomfördes under läsåret 2020/2021.

Rapporten beskriver två insatser som vi sökte och blev beviljade SIS-medel från Specialpedagogiska skolmyndigheten för:

1. *Kollegialt skapa och utveckla verktyg/underlag för att skatta elevernas tankar om delaktighet*
2. *Att formativt utveckla arbetssätt som ökar elevernas delaktighet*

Insats 1 mynnade ut i ett antal olika anpassningar av enkäter, samt utformandet av ett arbetssätt göra mätningar av elevens upplevelse i direkt anslutning till en aktivitet. Insats 2 beskriver ett systematiskt och formativt arbete med att utveckla en tillgänglig lärmiljö för elever med stöd av Specialpedagogiska skolmyndighetens handledning till värderingsverktyget för tillgänglig utbildning.

Viktiga lärdomar under projektet har varit:

Verksamheten har utvecklat likvärdigheten mellan våra klasser utifrån att vi arbetat kollegialt genom hela projektet. Det har skapat en sammanhållning i arbetslaget och ett gemensamt sammanhang i en verksamhet där vi normalt har liten insyn i varandras klasser.

När det gäller den första insatsen, där vi valde att utforma anpassade enkäter, kan vi se en framgångsfaktor hos de elever som förstod enkäterna och kunde utföra dem. Yngre elever och elever med en låg kognitiv förmåga hade svårt att förstå och tolka utvärderingsmallarna. Insatsen startade diskussioner och ett driv i arbetslaget att komma vidare med alternativa lösningar.

Vi ser en tydlig utveckling av verksamheten med ett systematiskt arbetssätt när det gäller insats 2. Pedagogerna har fått ett nytt gemensamt verktyg som är formativt, lätt att använda och lätt att utvärdera. Pedagogerna ser en tydlig utveckling hos eleven när det gäller ökad trygghet, nöjdhet, motivation, delaktighet och självständighet. Eleven är mer närvarande i undervisningen och åtgärderna har gett eleven förutsättningar att kunna vara delaktig i undervisningen.

Bakgrund

Tierps kommun har en grundsärskola, Centralskolans grundsärskola, som geografiskt ligger i kommunens centralort Tierp. Centralskolan är en grundskola med årskurserna f-9 samt grundsärskola åk 1-9. Under vårterminen startade skolorna i Tierps kommun ett SBS- arbete. SBS står för Samverkan för Bästa Skola och är ett regeringsuppdrag Skolverket driver genom samverkan med skolor och kommuner. Syftet är att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten mellan landets skolor genom att stärka det systematiska kvalitetsarbetet. I vårt inledande arbete med att göra en resultatinventering och en nulägesanalys av grundsärskolans verksamhet fann vi att vi saknar verktyg och ett behov av att utveckla ett systematiskt arbetssätt för att mäta elevernas tankar om deras delaktighet och inflytande i sin skoldag. Arbetet mynnade ut i två insatser som vi sedan sökte SIS-medel för.

- 1. Kollegialt skapa och utveckla verktyg/underlag för att skatta elevernas tankar om delaktighet*
- 2. Att formativt utveckla arbetssätt som ökar elevernas delaktighet*

Vi ser ett behov av att arbeta mer systematiskt med elevinflytande i alla klasser i vår verksamhet. Alla elever ska ha samma möjlighet till delaktighet i sin lärmiljö. Vi har länge upplevt att det är ett eftersatt utvecklingsområde inom vår verksamhet som har ett större fokus ur ett utifrånperspektiv. Pedagoger, assistenter, vårdnadshavare och andra personer i elevens närhet tolkar och för elevens talan. Det är en utmaning att finna verktyg och arbetssätt som möjliggör för eleven att självständigt kunna föra sin talan.

Syfte

Våra två insatser är beroende av varandra, att skapa verktyg som ger elever med funktionsnedsättning möjlighet att göra sig hörda samt att arbeta fram och utveckla formativa arbetssätt i klassrummet som främjar elevernas delaktighet.

1. Skapa verktyg:

Förväntad effekt: Ökad motivation hos eleverna som leder till en ökad måluppfyllelse. Förbättra vår undervisning utifrån elevernas respons.

2. Utbildningssatsning - utveckla ett formativt arbetssätt

Förväntad effekt: En effektivare undervisning där eleverna är mer närvarande och motiverade i skolarbetet. Eleverna trivs och känner sig nöjda, delaktiga och positiva. Ökad motivation hos eleverna som leder till en ökad måluppfyllelse. Förbättra vår undervisning utifrån elevernas respons, ett formativt arbetssätt.

Insatserna ökar likvärdigheten mellan klasser genom att vi genomför arbetet kollegialt och utvärderar tillsammans.

Mål

Våra mål är att vid projektets slut arbetat fram verktyg som möjliggör för elever med funktionsnedsättning att delta i tex undersökningar och göra sin röst hörd samt att arbeta fram arbetssätt som främjar delaktighet i skolan för elever med funktionsnedsättning.

Skapa verktyg:

Målet är att hitta verktyg för att ge eleverna sätt att uttrycka sina tankar. En svårighet i vår verksamhet är att anpassa verktygen till alla våra elever då en stor del av våra elever saknar tal och förmåga att svara ja eller nej. Svårigheter att förstå frågeställningar, varför, vad, vem mm. Svårigheter att förstå abstrakta bilder. Verktyg som ger ett resultat som går att sammanställa och analysera till stöd för det systematiska kvalitetsarbetet på skolan.

Utbildningssatsning - utveckla ett formativt arbetssätt:

Målet med insatsen är att göra elever delaktiga i skoldagen, kunna påverka utifrån sin kommunikationsförmåga. Vi vill synliggöra elevernas önskemål, intressen och syn på undervisningen.

Målgrupp

De elever som deltagit i projektet är elever med intellektuell funktionsnedsättning i grundsärskolans årskurser 1-9, ämnen och ämnesområden. Även elever inom grundsärskolan med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har deltagit i projektet.

De pedagoger som deltagit är undervisande lärare samt en speciallärare som varit projektledare.

Teoretisk bakgrund

Grundsärskola och intellektuell funktionsnedsättning

I grundsärskolan går elever som har intellektuell funktionsnedsättning och som bedöms inte kunna nå grundskolans kunskapskrav. Grundsärskolan har årskurserna 1–9. I grundsärskolan läser eleverna ämnen eller ämnesområden. Om skolan bedömer att en elev inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i grundsärskolans ämnen, kan eleven i stället läsa ämnesområden.

Intellektuell funktionsnedsättning definieras ur ett pedagogiskt perspektiv som svårigheter att ta in och bearbeta information samt bygga och tillämpa kunskap. Förmågan att tänka abstrakt samt begränsningar i korttidsminnet kan göra att eleven har svårt med rums- tids-, kvantitets-, kvalitets- och orsaksuppfattning. Eleven kan behöva stöd för att förstå tid, mängduppfattning, kunna sortera/kategorisera samt se samband mellan orsak och verkan. Minneskapaciteten kan vara begränsad för hur mycket information som kan uppfattas, vilken mängd som kan bearbetas i arbetsminnet och hur informationen lagras i långtidsminnet. Eleven kan behöva möjligheter att bearbeta ny information på ett effektivt sätt genom att det som ska läras in får upplevas ofta och i lagom tempo för att ny information ska kunna kopplas till tidigare kunskap.

Det är viktigt för läraren att fundera på:

- Hur man uttrycker sig- abstrakt eller hypotetiskt
- Om lärandet utgår från elevens erfarenhetsvärld
- På vilket sätt instruktioner och information ges och i vilken omfattning, så att det blir begripligt för eleven
- Vilka undervisningsmetoder som är lämpliga för den specifika eleven och hur målen ska förklaras

Diagnosen intellektuell funktionsnedsättning ur ett medicinskt perspektiv ska påvisa att eleven har en intelligenskvot som ligger under 70, en nedsatt adaptiv förmåga och nedsättningarna ska ha inträffat före 16 års ålder. För att ställa diagnosen görs en gemensam bedömning utifrån en psykologisk-, medicinsk-, pedagogisk- och social utredning.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) handlar om att hjärnan arbetar och fungerar på ett annorlunda sätt. De vanligaste funktionsnedsättningarna är adhd, AST (autismspektrumtillstånd), Tourettes syndrom och språkstörning. De olika diagnoserna är närbesläktade och det är vanligt att samma person har flera diagnoser.

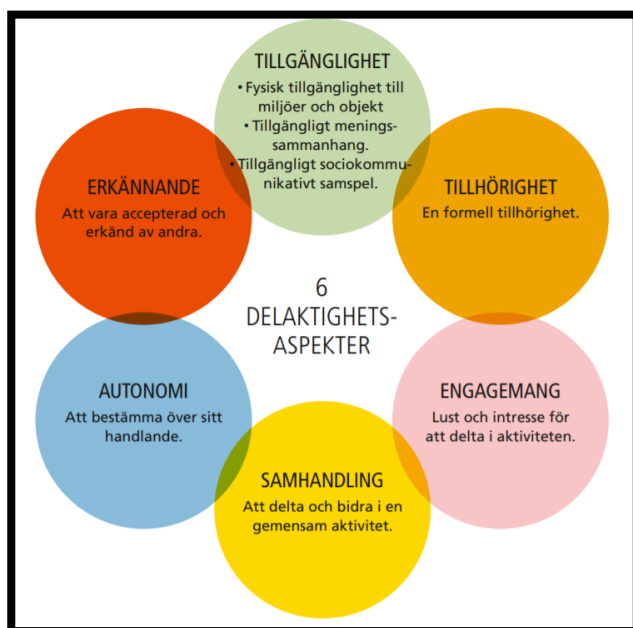
Personer med NPF har ofta svårigheter med:

- Reglering av uppmärksamhet
- Impulskontroll och aktivitetsnivå
- Samspelet med andra människor
- Inläring och minne
- Att uttrycka sig i tal och skrift
- Motorik

Delaktighet

Begreppet delaktighet är ett stort och vitt begrepp som kan tolkas på många olika sätt och på så vis få olika betydelser och innebörder för elever och vuxna i skolan.

Specialpedagogiska skolmyndighetens stödmaterial *Delaktighet – ett arbetssätt i skolan* beskriver olika sätt att arbeta med delaktighet i skolan. I stödmaterialet beskrivs en delaktighetsmodell framtagen av professor Ulf Janson. Modellen beskriver delaktighet ur sex olika aspekter,



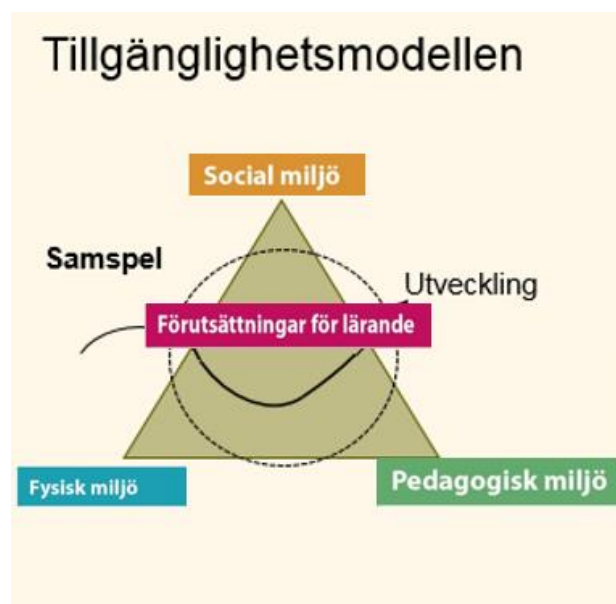
Vi kommer i detta arbete att fokusera mestadels på aspekten tillgänglighet och använda oss av Specialpedagogiska skolmyndighetens handledning till värderingsverktyget för tillgänglig utbildning.



Tillgänglighet

En av de sex aspekterna i Jansons delaktighetsmodell är *tillgänglighet*.

Barns och elevers rätt till utbildning innebär att utbildningen måste vara tillgänglig i alla sammanhang och alla tidpunkter under skoldagen. Lär miljön ska vara utformad så att alla barn, elever och studerande kan inhämta och utveckla kunskaper och värden. Tillgänglighetsmodellen tar ett helhetsgrepp på elevens lärande och består av fyra områden som samspelar med varandra.



(Källa: Specialpedagogiska skolmyndigheten)

De olika delarna i modellen är:

Förutsättningar för lärande – indikatorer på övergripande förutsättningar som möjliggör lärande: Hur kan individens förutsättningar för lärande påverkas av den omgivande miljön?



Social miljö – indikatorer på fungerande social samvaro i lärmiljön: Vilka strategier finns och vilket stöd ges för att möjliggöra delaktighet och gemenskap mellan barn, elever och vuxna utifrån allas lika värde?

Pedagogisk miljö – indikatorer som behövs i olika former för lärandet: Hur ska undervisningen utformas så att alla barn och elever kan tillgodogöra sig den?

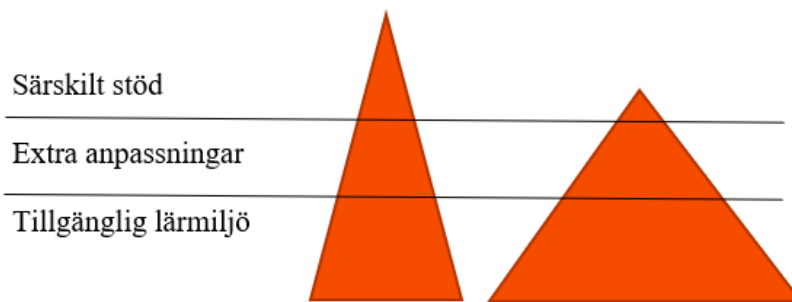
Fysisk miljö – indikatorer för att skapa rum för lärandet: Hur ska skolans fysiska miljö vara utformad och användas för att ge det stöd som alla barn och elever behöver?

Varje område i tillgänglighetsmodellen består av olika indikatorer som kan vara till hjälp vid kartläggandet av tillgängligheten i elevens lärmiljö.

Förutsättningar för lärande		
Rätten till lärande och trygghet		
Delaktighet		
Elevehälsa		
Språk och Kommunikation		
Meningsskapande och motivation		
Kroppen i lärandet		
Social miljö	Pedagogisk miljö	Fysisk miljö
Gemenskap	Pedagogiska strategier och stödstrukturer	Rum för lärande
Begripligt sammanhang	Arbetslag	Ljudmiljö
Planerade aktiviteter utanför förskole- och skolområdet	Olika sätt att lära	Visuell miljö
Samverkan med hemmet	Lärverktyg	Luftmiljö
Normkritik och attityder	It i lärandet	Utemiljö
	Hjälpmedel	

(Källa: Specialpedagogiska skolmyndigheten)

Bra lösningar i lärmiljön tillsammans med ökad kunskap och kompetens hos personalen om förutsättningar för lärande kan göra att behovet av särskilt stöd minskar. Modellen visar vinsten med att arbeta för en tillgänglig lärmiljö samt relationen till extra anpassningar och särskilt stöd.



(Källa: Specialpedagogiska skolmyndigheten)

Alternativ och kompletterande kommunikation, känsla av sammanhang och tydliggörande pedagogik

Viktiga verktyg för att lyckas i utformandet och anpassningarna i tillgängliggörandet av elevernas lärmiljö i särskolan är bland annat AKK (alternativ och kompletterande kommunikation), KASAM (känsla av sammanhang) och tydliggörande pedagogik.

AKK står för alternativ och kompletterande kommunikation. Att kommunicera är en rättighet som alla har oavsett funktionsförmåga. Det kan vara stöd genom exempelvis bilder, tecken eller kroppskommunikation. I vår verksamhet varierar elevernas förmåga att kommunicera stort men behovet av anpassningar för att få en kommunikativ lärmiljö finns i alla grupper med allt från teckenspråk till ögonstyrning. I samtliga grupper finns det ett behov av anpassningar när det gäller samspel, tydliggörande pedagogik samt känsla av sammanhang. Samtliga delar påverkar elevens möjlighet till och känsla av delaktighet.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten



Utvecklingsprojekt

Datum: 2021018

KASAM, känsla av sammanhang är en teori beskriven av Aaron Antonovsky som består av tre delar; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa tre delar är ett riktmärke på hur vi uppfattar vår tillvaro.



Ett verktyg för att skapa en känsla av sammanhang är att arbeta med tydliggörande pedagogik, tex bildstöd och AKK.

Metod och Genomförande

Metod

Vår datainsamlingsmetod har utgjorts av skriftlig dokumentation i form av mötesanteckningar, enkätutkast, kartläggningar, åtgärdsplaner och utvärderingar. Utöver detta har vi även genomfört intervjuer med pedagoger samt fotodokumenterat anpassningar och åtgärder.

Arbetslaget har i snitt haft 2 timmars mötestid i veckan avsatt för projektet samt delar av studiedagar. Projektledare har i snitt arbetat 40% med projektledning. Med anledning av pandemin Covid-19 som pågick under hela projektets tid bedrevs endast digitala möten. För att underlätta kommunikationen och delning av dokument startade vi en teamsgrupp som användes under hela projekttiden. Uppgifter från ledningen, andra möten, sjukdom och personalens frånvaro har påverkat och minskat den avsatta tiden under hela året på olika sätt. Trots detta har projektet prioriterats och kunnat genomföras på ett bra sätt.

Under projektets tid har 7 pedagoger deltagit.

Pedagog 1: Mentor ämnen åk 9, gymnasielärarkompetens. Deltog i insats 1. Avslutade sin tjänst i kommunen vid årsskiftet.

Pedagog 2: Mentor ämnen åk 9 ersatte pedagog 1 vid årsskiftet, speciallärar- och grundskolekompetens, även projektledare

Pedagog 3: Mentor ämnen åk 5-7, specialpedagog-, speciallärar- och förskollärarkompetens

Pedagog 4: Mentor ämnen åk 1-3, förskollärarkompetens

Pedagog 5: Mentor ämnesområden åk 5-9, assistentkompetens

Pedagog 6: Mentor ämnesområden åk 1-6, fritidspedagogkompetens

Pedagog 7: Ämneslärare, hem och konsumentkunskap samt idrott och hälsa. Grundskollärarkompetens. Undervisar samtliga grupper på grundsärskolan.

Genomförande:

Plan för genomförande:

Inledning aug, sept 2020: Inledning, inläsning, begrepp, tids- och arbetsplan

Höstterminen 2020: Insats 1

Vårterminen vt 2021: Insats 2, föreläsning SPSM

Avslut juni 2021: Intervjuer och utvärdering

Inledning:

Inläsning av gemensam litteratur samt definition av delaktighetsbegreppet samt tillgänglighetsbegreppet. Samtliga pedagoger fick en arbetsdag avsatt till inläsning av gemensam litteratur kopplat till särskola och delaktighet. Vi avsatte därefter tid till litteratordiskussioner samt att göra en plan över året och hur vi ville arbeta.

Insats 1: Kollegialt skapa och utveckla verktyg/underlag för att skatta elevernas tankar om delaktighet.

Några riktningpunkter vi hade med oss in i arbetet:

- Vi behöver systematiskt ta reda på hur barn och elever upplever sin lärmiljö.
- Endast barnet eller eleven själv kan rapportera upplevelsen av delaktighet.
- Vad är det vi vill undersöka och hur ska vi mäta resultatet?

Inventering av skolans/kommunens verktyg:

- Trygghetsenkät - lokalt på skola och fritids
- Lärmiljö - lokalt skola och fritids
- Liv och hälsa ung (Region Uppsala)
- Trygghetsenkät - skolinspektionen (inga elever från särskolan deltar endast vårdnadshavare)
- Hälsoenkät - skolsköterska (redan anpassad m. bildstöd)

Förslag på anpassningar av verktyg:

- Enkät digital – Forms
- Enkät pappersform
- Samtalsmatta
- Widgit go (kommunikationsapp)
- Knappar
- Tecken
- Inläst - ljudfiler

I arbetslaget började vi att utforma en egen enkät utifrån frågorna i skolinspektionens skolenkät.

1. Fråge och svarsformuleringar
2. Anpassningar
3. Genomförande
4. Utvärdera och utveckla
5. Genomföra osv.

Vi beslutade att göra dessa verktyg:

- Pappersform med bildstöd (ämnen och ämnesområden)
- Digitalt i Forms med bildstöd och tillgång till ljud (ämnen)
- Förenklad form i Widgit Go (kommunikationsapp från Hargdata (ämnesområden)
- Mätning i nuet (ämnesområden och yngre åldrar ämnen)

Allt bildstöd har vi gjort med stöd av programmet InPrint från Symbolbruket.

Under året har även kommunen kommit ut med en ny trivselenkät som projektledaren anpassat med bildstöd.

Projektledaren har uppdaterat och gjort anpassningarna utifrån arbetslagets utvärderingar av genomförandet.

Svårigheter i genomförande i ämnesområden och de yngre åldrarna i ämnen upptäcktes ganska fort och ett nytt arbete påbörjades för att mäta i nuet med stöd färger och tuschknappar.

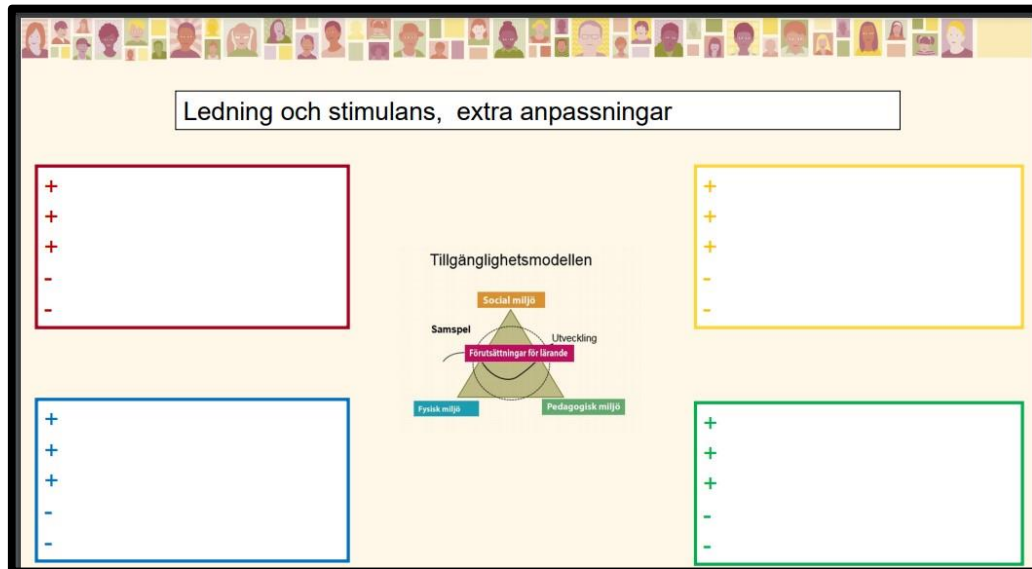
Insats 2: Utveckla arbetssätt, fokus på tillgänglighet samt föreläsning och stöd av SPSM.

Vid årsskiftet påbörjade vi arbetet med insats två med en introduktion, tidsplan och arbetsplan för insatsen. Vi diskuterade och fördjupade oss i handledningen för värderingsverktyget för tillgänglig utbildning som kom att bli terminens viktigaste redskap i det kommande arbetet. Projektledaren sökte även specialpedagogiskt stöd hos Specialpedagogiska skolmyndigheten och ett samarbete med rådgivare från SPSM startade med handledningstillfällen för projektledaren samt en föreläsning om delaktighet och tillgänglighet som genomfördes i mars 2021.

Fem pedagoger deltog i insatsen och valde ut en elev och ett fokusområde i sin undervisningsgrupp samt kontaktade vårdnadshavare för medgivande att delta i projektet. Därefter genomförde pedagogen en första kartläggning av elevens lärmiljö i det aktuella fokusområdet med stöd av handledningen till



värderingsverktyget. Följande mall som vi kom att kalla fyrfältaren användes som stöd i kartläggningsprocessen.



Vi arbetade sedan systematiskt under fyra månader med en del ur fyrfältaren varje månad utifrån följande arbetsmodell:

1. Fördjupad kartläggning och uppdatera fyrfältaren i det aktuella fältet.
2. Välja ut en åtgärd, något som behöver utvecklas och anpassas för att öka tillgängligheten i fältet.
3. Genomföra åtgärden
4. Utvärdera åtgärden
5. Utveckla ytterligare och arbeta vidare med anpassningen.
6. Tänka ut nästa åtgärd

Februari: Fysisk miljö

Mars: Pedagogisk miljö

April: Social miljö

Maj: Förutsättningar för lärande

Vi valde att börja med anpassningar av den fysiska miljön för att den kändes mest konkret och lättast att tänka ut åtgärder för utifrån handledningen. Vi behövde få fokusera på att lära oss använda handledningen på ett bra sätt. Vi tyckte att fältet förutsättningar för lärande var svårast att kartlägga eftersom det fältet innehåller indikatorer som påverkas av hur lärmiljön är utformad utifrån social, pedagogisk och fysisk miljö.



Till stöd för att upprätta en åtgärdsplan för de olika fälten i fyrfältaren användes underlaget vi har i kommunen för upprättandet av extra anpassningar.

Plan för åtgärder

Område: Fysisk miljö

Namn:

Behov

Beskriv varför anpassningarna behövs

Anpassningar

Beskriv de konkreta anpassningarna

Arbetsgång, ansvar och tidsplan

Uppföljning och utvärdering

Hur har arbetet med planen gått? Vad blir nästa steg? Uppdatera eller gör en ny plan.

Under denna tidsperiod träffades vi vid uppstart av nytt fält från fyrfältaren då pedagogerna delgav varandra sina planer, bollade idéer och inspirerade varandra. Alla arbetade sedan vidare i sina klasser med utförandes av sina åtgärder. Vi träffades igen och utvärderade fältet tillsammans samt diskuterade hur man kan gå vidare.

Alla publicerade sina kartläggningar och åtgärdsplaner fortlöpande i vår teamsgrupp och projektledaren läste och kommenterade under veckorna mellan våra träffar för att alla skulle komma vidare i sitt arbete.

Avslut

I juni var det dags att avsluta vårt projekt. Alla uppdaterade sina åtgärdsplaner samt gjorde en ny kartläggning av tillgängligheten i lärmiljön för eleven med syfte att synliggöra eventuell utveckling. Fyra pedagoger genomförde hela insats 2, en pedagog genomförde den första kartläggningen och påbörjade arbetet med åtgärder med deltog inte i resterande aktiviteter under vårterminen.

Intervjuer med 4 pedagoger genomfördes enligt intervjuguide, se bilaga 1.

Analys och tolkning**Insats 1: Kollegialt skapa och utveckla verktyg/underlag för att skatta elevernas tankar om delaktighet.**

Arbetet med att utforma verktyg startade med att vi fördjupade oss i diskussioner kring vad vi ville mäta. Vi tog avstamp i Skolinspektionens frågor och började arbetet där.

Funderingar kring HUR vi ska utforma enkäter så att de blir begripliga och hanterbara för våra elever samt att de ger oss ett resultat som motsvarar våra behov och det vi vill mäta.

Exempel på delar av vår diskussion kring utformandet av frågeställningar.

Stimulans	Om eleven känner sig stimulerad i skolarbetet? Är eleven motiverad att komma till skolan för undervisningen? FRÅGOR: Tycker du om att gå i skolan? Vilket ämne tycker du är roligast?	Ligger lärarens undervisning inom den proximala utvecklingskurvan för att skapa en inre motivation hos eleven.
Delaktighet och inflytande	Känner eleven sig delaktig i lektionens upplägg, kan eleven påverka undervisningen? FRÅGOR: Tycker du att du får vara med och bestämma vad ni ska göra på lektionerna?	Känner sig eleven delaktig i skolan?



Exempel ur de olika elevmaterialen:

- Pappersform med bildstöd (ämnena och ämnesområden)

Ämnena:

Stimulans	4	9	10
 Tycker du om att vara i skolan?	 Hur är skolan?	 Delaktighet och inflytande	
ja nej vet inte	bra dålig vet inte	ja nej vet inte	
glad arg ledsen	rolig tråkig lätt	Planera:	
lugn oroig annat	sakig	vad? hur ofta? hur länge?	

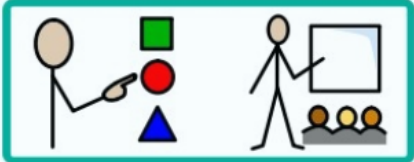
Ämnesområden:

Stimulans	4	9	10
 Tycker du om att vara i skolan?	 Hur är skolan?	 Delaktighet och inflytande	
ja nej	bra dålig	ja nej	



- Digitalt i Forms med bildstöd och tillgång till ljud (ämnena)

10

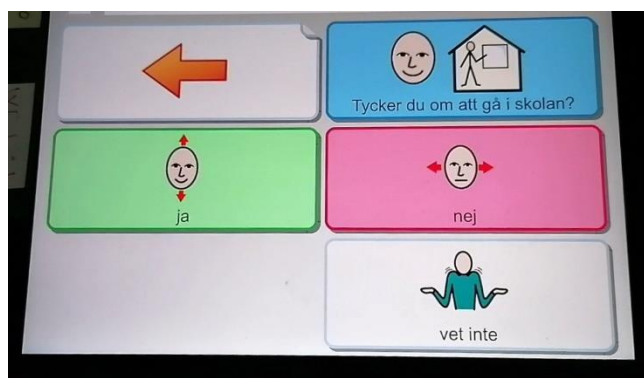


Får du vara med och planera vad ni ska jobba med på lektionerna? *

Du får välja flera svarsalternativ.

- ☐ Jag får välja hur länge vi ska arbeta på lektionerna
- ☐ Jag får välja hur vi ska arbeta på lektionerna
- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Jag vet inte
- ☐ Jag får välja vad vi ska arbeta med på lektionerna

- Förenklad form i Widgit Go kommunikationsapp från Symbolbruket (ämnesområden)



Under genomförandet antecknade pedagog tankar och saker som är bra och saker som behöver utvecklas.

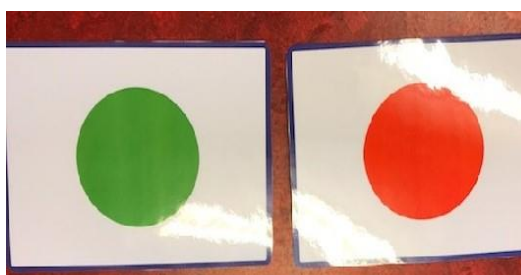
- Förstår eleven frågan, behöver frågan formuleras om?
- Förstår eleven bildstödet, behöver några bilder bytas?
- Hänger frågan och svarsalternativen ihop?
- Saknas något svarsalternativ?



Frågeformuleringar och bildstödet förändrades, vissa frågor togs bort för att endast finnas med för de äldre eleverna som läser enligt ämnen. Många av eleverna som läser ämnesområden eller elever i de yngre åldrarna som läser ämnen visade stora svårigheter att svara på frågor som inte var i direkt anknytning till en aktivitet eller ett konkret val. Frågorna var för abstrakta och enkät som metod var för svårt att hantera. Vi valde då att hitta alternativa lösningar för att kunna göra eleven delaktig och ge eleven verktyg att uttrycka sin mening.

Utifrån det ordinarie bildstödet i alla klasser där vi ofta använder oss av färgerna rött och grönt, där rött symboliserar en nekande reaktion (stop, nej, arg, farligt, tråkigt, vill inte, mm) och grönt en jakande reaktion (ja, glad, roligt, mer, mm) valde vi att införa dessa färger för att under och efter en aktivitet kunna mäta elevens om elevens upplevelse var positiv eller negativ, om eleven känner sig klar eller vill fortsätta osv.

- Exempel på mätning i nuet (ämnesområden och yngre åldrar ämnen)



Under vårterminen anpassades även en kommunal trivselenkät som testades med de äldre eleverna som läser ämnen samt med några äldre elever som läser ämnesområden. Den kommunala enkäten fanns i två utföranden, en för åk F-5 samt en för åk 6-9. Eleverna som läser enligt ämnesområden avbröt genomförandet då frågorna var för svåra att hantera för eleverna. Eleverna som läser enligt ämnen hanterade programmet och metoden bra men behövde mycket stöd för att förstå frågeställningarna och svarsalternativen samt att de upplevde att det var svårt att förstå alla ord.

4. Skolarbetet är intressant



😊	Stämmer helt och hållet
🙂	Stämmer ganska bra
😞	Stämmer ganska dåligt
😡	Stämmer inte alls
Vet inte	



Insats 2: Utveckla arbetssätt, fokus på tillgänglighet samt föreläsning och stöd av SPSM.

De fokusområden som valdes ut av pedagogerna var att öka delaktigheten under lunch och rastsituation, hemkunskap, klassrumsundervisning samt teknikundervisningen. Syftet var att göra eleven mer delaktighet utifrån att tillgängliggöra lärmiljön i den specifika undervisningssituationen. Att medvetet begränsa fokusområdet gjorde det lättare att utvärdera åtgärderna pedagogerna genomförde och se ett resultat.

Pedagog 3: Mentor ämnen åk 5-7. Fokusområde lunchsituation. Eleven visar upprepat utåtagerande beteende i matsalen.

Åtgärder:

Fysisk miljö: Pedagogen börjar med att försöka minimera yttre stimuli som ljudnivå, anpassa tiden då det är lugnt i matsalen samt att se över elevernas fysiska placering i matsalen med hur de rör sig och var de sitter.

Pedagogisk miljö: Pedagogen strukturerar upp bildstöd för matsituationen och rutiner över matsituationen men även vid morgonsamlingen. Tydliggör rutiner för samtlig personal i klassen vid planering samt kommunikationsvägar via chattfunktion i Teams.

Social miljö: Pedagogen inför tydliggörande strukturer för klassen som helhet, anpassar antalet kravfyllda situationer för eleven. Eleven äter i klassrummet istället för matsalen, eget grupprum och undviker platser med mycket yttre stimuli.Handledning av en autismskonsulent och ett nära samarbete med hemmet.



Förutsättningar för lärande: Alla åtgärder sammantaget leder till bättre förutsättningar för lärande hos eleven som får en mer hanterbar och begriplig lärmiljö. Antalet affekter minskar och eleven ges möjlighet att fokusera mer på lärandet.

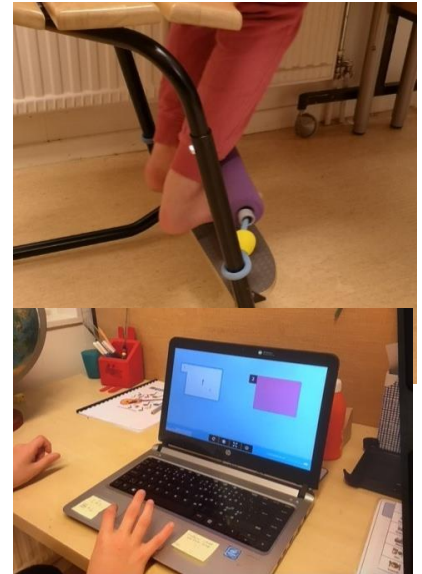


Pedagog 4: Mentor ämnen åk 1-3. Fokusområde klassrumsundervisning. Att göra eleven mer delaktig i klassrumsundervisning, eleven visar en låg grad av delaktighet och intresse för undervisningen i klassrummet.

Åtgärder:

Fysisk miljö: Pedagog köper in en fotrullare som sätts på elevens stol.

Pedagogisk miljö: Eleven visar intresse för digitala lärmiljöer, eleven använder lärarens dator och ansöker om en dator till eleven som alternativt lärmiljö hos skolans elevhälsoteam.



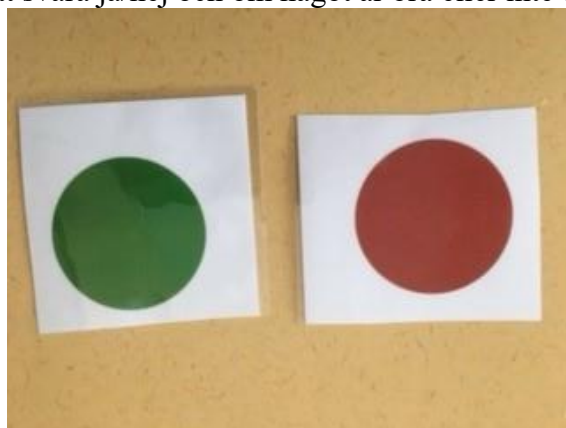
Social miljö: Pedagogen inför förändringar i samlingsschemat för att göra dagens sammanhang begripliga. Eleven läser schemat för en personal. Pedagogen inför även rutiner för att svara på frågorna:

- Vad ska jag göra?
- Var ska jag vara?
- Vem ska jag vara med?
- Hur länge ska det hålla på?
- Vad ska hända sen?





Förutsättningar för lärande: Vid utvärderingar av de tidigare åtgärderna är nu eleven delaktig, sitter på sin stol och arbetar fokuserat på lektionerna. Pedagog väljer nu att fokusera på att utveckla elevens kommunikativa förmåga. Detta görs genom att införa den mätning i nuet som arbetades fram tidigare under året, och som utgörs av gröna och röda prickar som en indikation på elevens upplevelse av aktiviteten. Dessa prickar syftar till att exempelvis visa om eleven upplevde aktiviteten positivt eller negativt, eller om eleven känner sig klar eller vill fortsätta. Eleven lär sig syftet med prickarna fort och använder dem kontinuerligt i lärmiljön för att svara ja/nej och om något är bra eller inte bra.



Pedagog 5: Mentor ämnesområden åk 5-9. Fokusområde tekniklektion. Göra eleven mer delaktighet under tekniklektionen (ämnet verklighetsuppfattning), eleven visar en låg grad av delaktighet och intresse för undervisningen under tekniklektionen.

Åtgärder:

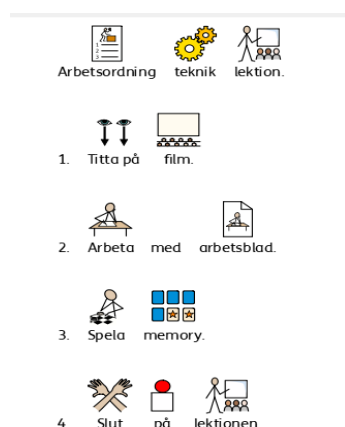
Fysisk miljö: Klassen har bytt klassrum och pedagog väljer att fokusera på möbleringen i klassrummet. Eleven har en plats långt bak i klassrummet. Vid utvärderingen av den första möbleringen visar inte eleven något intresse för sin plats utan väljer att sitta i en soffa som finns i klassrummet. Pedagog väljer att möblera om undervisningsborden i en u-form och placera eleven långt fram. Under terminen erbjuds även eleven hörselkåpor.





Pedagogisk miljö: Pedagogen fokuserar på att hitta lösningar för personalgruppen att planera, följa upp, utvärdera och utveckla arbetet i klassen. Under klassens morgonsamling fyra dagar i veckan kan pedagogen och en assistent sitta ner och planera, utvärdera och reflektera över veckans arbete. Vid utvärdering visar det sig att den höga frånvaron bland personalen på skolan leder till att planeringen under morgonsamlingen inte kan genomföras. Pedagogen startar en teamsgrupp för assistenter och lärare, där hon delger syftet med lektionen och hur lektionen praktiskt ska ske. Hon skapar även en pärm med dokument över klassens rutiner under skoldagen.

Social miljö: Det finns ett behov i klassen att göra instruktioner och sammanhang mer begripliga samt att underlätta elevens sociala kontakter, för att göra eleven mer delaktig i undervisningen. Pedagogen utvecklar instruktionerna med tydligare bildstöd, samt gör en tydlig struktur för tekniklektionen som återkommer varje vecka. Pedagogen prioriterar assistentstöd till eleven under hela tekniklektionen.



Förutsättningar för lärande: De hörselkåpor som eleven erbjöds sa eleven först nej tack till. Mot slutet av terminen använde eleven hörselkåporna under delar av lektionen eller under hela lektionen. Möbleringen i u-form visade sig vara framgångsrik och eleven valde sin plats vid undervisningsbordet framför soffan. Åtgärderna för personalgruppen visade sig alla vara viktiga delar för samarbetet och arbetet i klassen. Den ökade kommunikationen mellan personalen bidrog till en bättre samverkan. De sociala anpassningarna som genomfördes gav eleven en trygghet och eleven deltar och arbetar nu under hela tekniklektionen. Pedagogen valde nu att fokusera på att utveckla elevens kommunikation och påbörjade arbetet med att utforma samtalskortor och erbjuda



ett samtalsstöd. Vårdnadshavare kontaktade även habiliteringen för att utreda behovet av kommunikationshjälpmedel.

Pedagog 6: Mentor ämnesområden åk 1-6. Fokusområde mat- och rastsituation. Ge eleven möjlighet till självständighet och göra egna val under mat – och rastsituationer. Personalen i arbetslaget drabbades av hög sjukfrånvaro under genomförandet och pedagogen genomförde åtgärder inom den pedagogiska miljön samt förutsättningar för lärande.

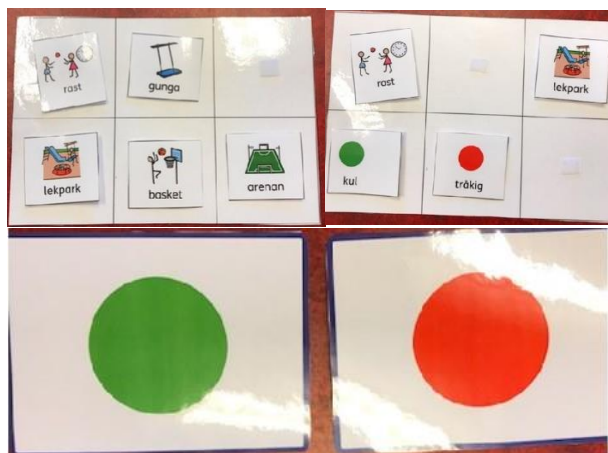
Eleven har en egen ipad som förskrivet hjälpmedel från habiliteringen och använder kommunikationsprogrammet Widgit Go. Eleven visar låg grad av nöjdhet och självständighet.

Åtgärder:

Pedagogisk: Pedagogen fokuserar på tydliggörande stödstrukturer och bygger först ett kommunikationsstöd i elevens ipad för val av mat i matsalen. Arbetet stannar av på grund av att bildstödet inte stämmer eller för att ipaden inte fungerar/är hemma/oladdad. Pedagogen beslutar då att göra bildstödet i laminerat papper som backup. Arbetet stannar av på nytt på grund av sjukdom i personalen och att bildstödet innehåll inte stämmer överens med utbudet i matsalen. Personalen är inte konsekvent i användandet av bildstödet då åtgärderna ej är förankrade i personalgruppen.

Förutsättningar för lärande: Pedagogen fokuserar på att ge eleven förutsättningar att bli mer självständig och få förutsättningar att välja olika aktiviteter på raster samt att hitta redskap för att eleven ska få möjlighet uttrycka vad eleven tycker om aktiviteten. Pedagogen utformar bildkartor med olika aktiviteter som eleven kan erbjudas på rast. Samma bilder får eleven tillgång till i sin iPad. Eleven ges tid innan eleven går ut på rast för att välja aktivitet, efter rasten ska eleven ges tid att få uttrycka vad eleven tyckte om aktiviteten.

För att kunna få uttrycka vad eleven tycker ska de lära in GRÖN CIRKEL= BRA/ROLIGT och RÖD CIRKEL= INTE BRA/TRÅKIGT. Vid utvärdering av åtgärden kunde pedagogen se att eleven letar och vill uttrycka vad denne tycker, även om eleven i dagsläget inte har förståelsen för PRICKARNA RÖD och GRÖN. Vid val av rastaktivitet vill eleven alltid gå samma promenad. Nästa steg blir att välja nya mål för denna aktivitet. Pedagogen planerar att utveckla bildstödet för rasten genom att behålla bilden på promenad, men därefter erbjuda eleven två alternativ för promenaden.



Pedagog 7: Ämneslärare, hem och konsumentkunskap samt idrott och hälsa. Grundskollärarkompetens. Undervisar samtliga grupper på grundsärskolan. Fokusområde: Hur en elev som läser ämnen upplever delaktighet vid läs- och skrivsituationer på HKK-lektionerna. Eleven använder digitala verktyg för att kompensera en begränsad läs och skrivförmåga. Eleven har en hög grad av självständighet. Klassen delas i två grupper vid varje lektion. En grupp är i köket med pedagogen och en grupp är i klassrummet med assistenten. I klassrummet har gruppen teori och återkommande uppgifter som innehåller moment av läs och skriv.

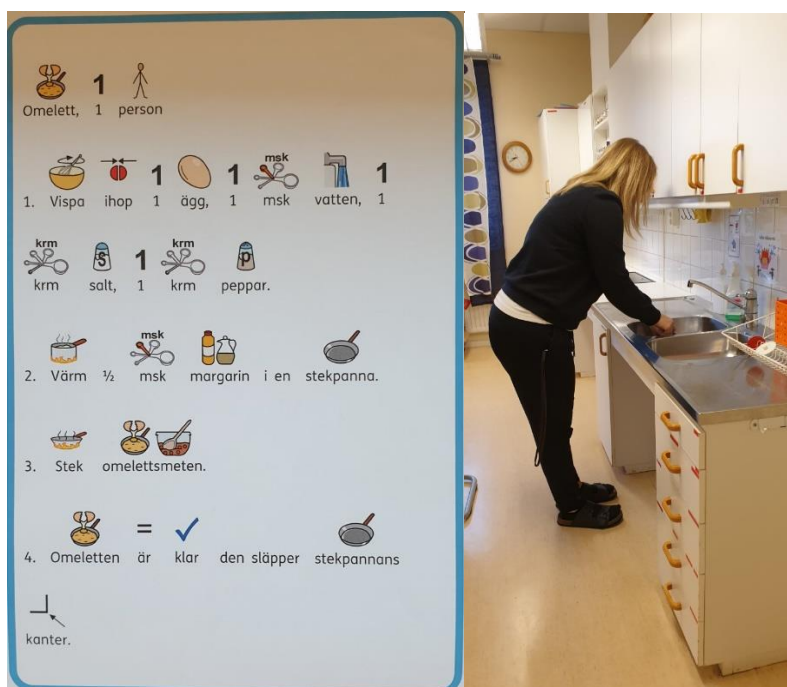
Åtgärder:

Fysisk miljö: Pedagogen fokuserar på att eleven ska ha tillgång till digitalt hjälpmedel vid läs- och skrivsituationer på HKK. Eleven använder diktering och talsyntes vid skrivande och appen IntoWords vid uppläsning av text. Under genomförandet fungerar inte appen IntoWords och eleven använder google översätt som ersättning. Samtliga recept som används har bildstöd. Pedagogen har kontaktat ledningen angående fysiska brister i HKK-salens utformning. Pedagogen har även bytt platser åt eleverna i samband med ny termin, vilket ledde till att eleven nu har ett kök som är byggt efter vanlig standard.

Eleven är säker på att använda talsyntes och skriva med genom att uttala orden (diktera). De har även tillsammans undersökt appen IntoWords, där det visar sig att beskrivningen är för text som finns på nätet och inte på text som fotas och ska läsas upp. Vid dessa tillfällen används google översätt eller så läses texten högt för hela klassen.



Längre fram ska en utvärdering ske om det är något eller några kunskapskrav som kan förändras till det bättre och om lektionernas innehåll behöver anpassas ytterligare. När det gäller tid för samtal med assistenten funderar pedagogen på om de skulle kunna skriva lite kort till varandra på Post-it lappar för att få en inblick i vad som fungerat och inte. De har dock blivit effektivare och återkopplar muntligt bättre än tidigare.



Pedagogisk miljö: Pedagogen fokuserar på samarbetet med assistenten och att förankra åtgärderna från den fysiska miljön. Tydlig rollfördelning med vem som ansvarar för vad. Anpassningarna blir tydligare och eleven använder diktering samt Google översatt. Pedagoger utformar en loggbok som eleverna skriver de tillfällen de arbetar med assistenten och inte med henne för att få en återkoppling.

Vid utvärdering ser pedagogen en stor utveckling, eleven har verktygen med sig och börjar bli säker på dessa. Återkopplingen mellan assistent och pedagog har blivit bättre. Insatserna ger positiva effekter på andra ämnen då eleven kan använda samma verktyg.

LOGGBOK – HEMKUNSKAP

Namn: _____

Datum: _____

Det här har jag jobbat med idag:

Det här har jag lärt mig idag:

Det här vill jag lära mig mer om:



Social miljö: Pedagogen väljer att få eleven att fokusera på sin arbetsprocess och inte behöva uppleva eventuell stress när det vid läs- och skrivsituationer går fortare för de andra eleverna i gruppen. Genom att använda avskärmare för alla i gruppen kan eventuell stress minimeras. Pedagogen ser till att assistenten vet om varför avskärmare ska användas och får tillsammans med pedagogen se till att avskärmare används för alla vid teoretiska HKK-situationer. Vid utvärdering av insatsen ser pedagogen att planen har gått mycket bra. Eleven och de övriga klasskamraterna har fått varsin avskärmare vid eget arbete och alla i gruppen svarar bra på det. Pedagogen upplever att eleven blir tryggare med avskärmare men även klasskamraterna jobbar mer fokuserat. Målet härnäst är att alltid använda avskärmare när eleverna jobbar enskilt. Tillgången till avskärmare för klassen har funnits vid alla tillfällen.



Förutsättningar för lärande: Pedagogen väljer att fortsätta fokusera på teorilektionens struktur. Genom att använda samma slags bildschema på lektionens upplägg och med samma ramar varje tillfälle nytt arbetsområde presenteras. På det här sättet blir anpassningarna mer och mer till en rutin så att eleven och klasskamraterna blir trygga med sättet att jobba. Vid utvärdering av åtgärden har arbetet med upplägget av lektionernas struktur varit framgångsrikt. Däremot har pedagogen kommit fram till att strukturen inte behöver låsas så specifikt. T.ex. behöver det inte alltid innehålla en film, det kan vara en genomgång, en power point eller annat eller avslutas med att det görs enskilda affischer utan kan vara ett eget arbete av annat slag.

1 1.	Pratar om	allergier/intoleranser
2 2.	Vi gör en	varsin affisch
3 3.	Fukt	
4 4.	Slut	

mjölk	laktos	ägg	
nötter	citrus	gluten	
skaldjur	fisk		
ont i magen	hudutslag	svullen läppar	svullen ögon
andningsvägrigheter		svullen näsa	svullen hals



		
Hemkunskap		
		
Samling		
		
Genomgång:	Bra	för miljön
	tillagningsmetoder	
	1	
Arbeta med	en	tillagningsmetod

		
Skriva	loggbok	
		
Frukt		
		
Slut		

Specialpedagogiskt stöd från Specialpedagogiska skolmyndigheten

Det specialpedagogiska stödet har varit givande och ett bra stöd för att driva projektet framåt, utveckla det samt att förankra arbetet i arbetslaget. Att föreläsningen som kom senare och inte i projektets uppstart, som först var tanken, gav projektet en skjuts framåt med ytterligare en förankring i vetenskaplig grund och att pedagogerna ännu en gång fick tid att reflektera över de teoretiska delarna av projektet. Vad står egentligen begreppen delaktighet och tillgänglighet för? Vad står begreppen för i vår verksamhet? I bilaga 2 kan du läsa om pedagogernas reflektioner av begreppen tillgänglighet, tillgänglig lärmiljö samt delaktighet.

Elevernas delaktighet

Eleverna har varit olika delaktiga i projektet utifrån deras olika förutsättningar, de äldre eleverna som läser ämnen har varit aktiva och med i processen att utforma de olika enkäterna och berättat hur de vill att de ska se ut, vilka frågor som var bra och vilka frågor som var svåra att förstå. De har även varit med i att utvärdera de åtgärder som gjorts i insats 2 genom att ge återkoppling på hur vad de tycker om anpassningarna, om de fungerar eller inte. Elever på en lägre kognitiv nivå har deltagit i båda insatserna genom att genomföra de olika momenten där den vuxne observerar elevens delaktighet, intresse och reaktion. Arbetet har även startat för alla elever att de ges förutsättningar att träna sig i att ge respons på sin upplevelse av undervisningen, ett arbete som kommer att ta tid.

Lärdomar och rekommendationer

Lärdomar

För att kunna utvärdera projektet genomfördes intervjuer med pedagogerna. I intervjuerna diskuterade vi projektets syfte, om vi behållit fokus under hela arbetet och om våra insatser fått den effekt vi önskade inledningsvis.

Projektets syfte, har vi hållit fokus:

Samtliga pedagoger var eniga om att vi hållit fokus hela projektet, trots problematik med stor personalfrånvaro, andra möten samt att alla våra träffar har varit digitala. De digitala träffarna har varit en negativ faktor i det kollegiala lärandet, även om de i det stora hela har varit framgångsrikt att ses digitalt. De som inte har kunnat vara fysiskt på plats har kunnat deltagit digitalt. En annan framgångsfaktor i arbetet har varit att den tid som funnits avsatt för projektet har gett tid för många gemensamma pedagogiska diskussioner och tid för egen reflektion. Få pedagoger har känt stress, utan mer en känsla av att få arbeta systematiskt och genomtänkt under en längre period med ett fokus. Skolledningen har stöttat genom att banta bort andra delar till förmån för projektet, vilket givit oss förutsättningar att kunna fokusera på det. Alla är även eniga om att strukturen och arbetssättet i projektet har varit framgångsrikt och bidragit till att det gått att arbeta systematiskt. Verksamheten har utvecklats utifrån att vi har arbetat formativt och gemensamt med alla delar där vi planerar, genomför, utvärderar och justerar gemensamt. Det har skapat en sammanhållning i arbetslaget, där alla är lika viktiga, och ett gemensamt sammanhang i en verksamhet där vi normalt har liten insyn i varandras klasser.

Pedagogerna menar att projektet har varit motiverande utifrån att de har fått fokusera på något som de själva har nytta av. De nämner även att starten med avsatt tid för inläsning har underlättat det fortsatta arbetet och gett en gemensam grund att bygga vidare på.

Insats 1:

När det gäller den första insatsen, där vi valde att utforma anpassade enkäter, kan vi se en framgångsfaktor hos de elever som förstod enkäterna och kunde utföra dem. Verktöget fungerade bra för äldre elever och för de elever som hade en kognitiv förmåga att förstå och tolka utvärderingsmallarna. De kunde ställa följdfrågor, relatera till undervisning och situationer både här och nu men även tidigare erfarenheter eller uttrycka önskan om framtiden.



Yngre elever och elever med en låg kognitiv förmåga hade svårt att förstå och tolka utvärderingsmallarna. Genomförandet var för litet och för abstrakt och väckte enbart frustration hos elever och personal. Redan inledningsvis visste vi att det skulle vara svårt att nå ut till alla elever, och tidigt i projektet startade diskussioner och ett driv i arbetslaget att komma vidare med alternativa lösningar. Hur skulle vi nå elever som har svårare att uttrycka sig verbalt? Behovet av repetition och tid för eleverna att lära sig ett nytt arbetssätt innan elevresponsen kan ge ett bärande resultat. Det är svårare att fånga upp ett resultat och hitta former för att dokumentera resultatet. Kan vi se vilka frågor som eleverna svarar grönt på, och hur kan detta dokumenteras? Vad kan de förstå av innehållet? Kan de förstå svaret, frågan eller syftet. Vi behöver ta reda på vad de svarar på och vad svaret står för. Hur får vi ett större underlag? Detta är frågor som vi bär med oss ut ur projektet och där vi bara är i startgroparna, och som skulle kunna vara ett helt nytt projekt att arbeta vidare med.

Insats 2:

Arbetslagets utveckling:

Vi ser en tydlig utveckling av verksamheten med ett systematiskt arbetssätt när det gäller insats 2. Det tar tid att sätta sig in i verktyget och lära sig hur det fungerar men alla pedagoger känner att de har fått ett nytt gemensamt verktyg som är formativt, lätt att använda och lätt att utvärdera för att komma vidare i arbetet.

Utvecklingen i verksamheten stärker likvärdigheten mellan våra klasser. Vi får ett kollegialt utbyte genom en insyn i varandras undervisning som ger en förståelse för varandras utmaningar. Träffarna har synliggjort andra processer i olika klasser där vi får uppslag som vi kan tillämpa vår egen undervisning. Gemensamma nämnare – tex kommunikation som utvecklingsområde återkommer hos alla pedagoger. Sättet vi jobbar på är lika, vi har ett gemensamt språk och en gemensam grund. Effektiva diskussioner där alla är på banan. I klasser där gruppen mötte på hinder som frånvaro, tidsbrist att förankra åtgärder ledde till att åtgärderna inte gav samma effekt, alla i arbetslaget måste vara med för att åtgärderna ska lyckas.

Elevens utveckling:

Vid genomförandet av den sista kartläggningen ser alla pedagoger en tydlig utveckling hos eleven när det gäller ökad trygghet, nöjdhet, motivation, delaktighet och självständighet. Eleven är mer närvarande i undervisningen och åtgärderna har gett eleven förutsättningar att kunna delta i undervisningen. Åtgärderna visade sig även stärka den psykiska hälsan hos en elev, där åtgärderna

skapade en trygghet och en förutsägbarhet som påverkade elevens mående i positiv riktning.

Eleverna har fortfarande utvecklingsområden, men nu finns det fler punkter som fungerar bra i kartläggningen än vid det första genomförandet. Pedagogerna känner att undervisningen utvecklas för hela gruppen och inte enbart för den elev som åtgärderna är upprättade för. Arbetet ger ringar på vattnet för verksamheten. Samarbetet mellan pedagoger och elevassistenter förbättras med tydligare återkoppling och undervisningen blir mer effektiv och kvalitativ. Hela arbetsprocessen upplevs som mer systematisk av pedagogerna och som ett viktigt verktyg snarare än ytterligare en arbetsuppgift.

Under arbetet med anpassningar upptäckte flera pedagoger att det som de tidigare dokumenterat som problem nu inte längre fanns med, utan att de åtgärder de gjort gett ringar på vattnet. Däremot visar sig nya behov vid en ny kartläggning.

En kartläggning är situationsbunden. Den behöver uppdateras och hållas levande då behoven ständigt förändras utifrån hur lärmiljön ser ut och utifrån elevens upplevelser av lärmiljö.

Pedagogens utveckling:

Pedagogerna upplevde även att i arbetet med fyrfältaren blev deras tankar mer strukturerade och det gav dem ett nytt sätt att se på eleven och elevgruppen. Idéerna och tankarna har de haft tidigare, men de blev nu mer systematiska och det blev lättare att komma nära orsaken till problemet samt att utvärdera de åtgärder som genomfördes. De upplever att deras undervisning har utvecklats, de har genomfört en hel del åtgärder men vill göra ännu mer. De ser hela tiden nya saker som de kan göra för att komma vidare. Fyrfältaren har blivit ett viktigt och användbart arbetsredskap. De känner sig trygga med verktyget och vet hur de ska använda det.

Det är viktigt att skriva ner och synliggöra de olika fälten. Även det som fungerar behöver dokumenteras för att vi ska få syn på allt vi gör som är framgångsrikt. Verktyget ger en helhetsbild av elevens lärmiljö där arbetslaget ger eleven möjlighet att vara delaktig.

En av pedagogerna som fortsatte arbetet med de olika miljöerna och utvärderade dessa kontinuerligt under hela terminen upplevde en stor utveckling hos eleven och i gruppen. Anpassningarna ändrades och justerades om de inte gav den effekt som var syftet med åtgärden.



Vid frågan vad pedagogerna tar med sig efter projektet svarade de:

- Återkoppling och samarbete mellan personal
- Tydligare strukturer
- Ett förankrat, systematiskt och motiverande arbetssätt
- Ett nytt användbart verktyg – värderingsverktyget, ett bra sätt att kartlägga lärmiljön
- Att vi gemensamt gått igenom verktygets alla delar noggrant och systematiskt. Känner mig trygg med verktyget och hur jag kan använda det.
- Ett verktyg som går att använda snabbt när det är något som inte fungerar.

Förankring i den ordinarie verksamheten

Nu efter projektets slut önskar samtliga pedagoger att arbetet med fyrfältaren blir ett systematiskt sätt att arbeta i vardagen. De önskar även att de får tid för att fortsätta föra pedagogiska diskussioner kring elever som de funderar mycket över. Vad eleven behöver för att känna delaktighet och att lärmiljön är tillgänglig och hur man kan gå tillväga. De nämner att arbetet med delaktighet och tillgänglighet är en pågående process över tid, de identifierar behovet, anpassar och utvärderar många gånger.

I kommande läsårs verksamhetsplan planerades flera mål för att fortsätta det påbörjade arbetet i arbetslaget. Tid avsattes till arbetet och målen förankrades med skolledningen.

Mål:

- Använda värderingsverktyget för tillgänglig utbildning med fyrfältaren som verktyg i dokumentationen för extra anpassningar i kommunens lärportal Unikum.
- Använda värderingsverktyget för tillgänglig utbildning med fyrfältaren som verktyg i dokumentationen för elevärenden som underlag till skolans elevhälsoteam. Skolans elevhälsoteam använder sig redan av fyrfältaren som underlag inför elevvårdskonferenser.
- Använda värderingsverktyget för tillgänglig utbildning med fyrfältaren som verktyg i kartläggandet av undervisningssituationer för att utveckla tillgängligheten i elevens lärmiljö och pedagogens undervisningsskicklighet.
- Arbeta vidare med att anpassa och förankra den kommunala trivselenkäten samt att fortsätta arbetet med att hitta alternativa metoder för att utforma mätbara resultat hos elever med låg kognitiv förmåga.

Rekommendationer

Rekommendationer till er som skulle vilja genomföra ett likande projekt:

- **Arbeta gemensamt** fram en tydlig plan och struktur för projektet.
- **Prioritera projektet** och avsätt tid för alla delar i projektet. Tid för inläsning, planering, genomförande, reflektion, kollegiala samtal, utvärdering.
- **Tydlig struktur** för projektledning - ansvarsfördelning
- **Avsätt tid** för inläsning eller en gemensam start som ger en gemensam grund, ett gemensamt språk som är förankrad i vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
- **Öka undervisningsskickligheten** genom att arbeta med kollegialt och kollaborativt lärande.



Litteraturlista

Andersson, L, Sundman Marknäs, A & Östlund, D (2016) Hur ska vi göra då? Praktisk utveckling av en grundsärskolas arbete med bedömning för lärande. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/elevernas-delaktighet-framjar-bedomning-i-sarskolan>

Granlund, M. & Göransson, K. (2011). Utvecklingsstörning. I L. Söderman. & S. Antonsson (red). Nya omsorgsboken. Malmö: Liber. S 12-19.

Skolinspektionen (2018): Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen. Hämtad från: file:///C:/Users/thefor1/Downloads/delaktighet-i-undervisningen_2018-05-29.pdf

Skolinspektionen (2019) : Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, förutsättningar och arbetsformer i grundskolan. Hämtad från: file:///C:/Users/thefor1/Downloads/vetenskaplig_grund_beprovad_erfarenhet_slutversion.pdf

Skolinspektionen (2020): Undervisningen i grundsärskolan - med särskilt fokus på årskurserna 6–9. Hämtad från: file:///C:/Users/thefor1/Downloads/rapport_undervisningen-i-grundsarskolan.pdf

Skolverket (2019). Obligatoriska bedömningsstöd i grundsärskolan – en uppföljning. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/getFile?file=4854>

Skolverket (2020). Grundsärskolan är till för ditt barn. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/getFile?file=6364>

Skolverket (2021): Samverkan för bästa skola. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/samverkan-for-basta-skola#h-Samverkanikortversion>

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2012). Där man söker får man svar. Delaktighet i teori och praktik för elever med funktionsnedsättning. Hämtad från: <https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/dar-man-soker-far-man-svar-pdf/>



Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015). AKK i lärandet – för allas rätt att kommunicera. Hämtad från:

[file:///C:/Users/thefor1/Downloads/akk-i-larandet---for-allas-ratt-att-kommunicera-pdf%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/thefor1/Downloads/akk-i-larandet---for-allas-ratt-att-kommunicera-pdf%20(3).pdf)

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015). Delaktighet – ett arbetssätt i skolan, Szönyi, K och Söderqvist Dunkers, T, Härnösand, Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2016). Delaktighet i skolan för flickor och pojkar med adhd – intervjuer med elever och rådgivare i specialpedagogik.

Hämtad från:

[file:///C:/Users/thefor1/Downloads/delaktighet-i-skolan-for-flickor-och-pojkar-med-adhd%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/thefor1/Downloads/delaktighet-i-skolan-for-flickor-och-pojkar-med-adhd%20(1).pdf)

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2016). Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning Handledning. Förskola, skola och fritidshem. Härnösand:

Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018). Värderingsverktyg för ökad tillgänglighet i förskola och skola – möjligheter och fallgropar i praktiken.

Hämtad från:

<https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/varderingsverktyg-for-okad-tillganglighet-i-forskola-och-skola-tillganglig-version.pdf/>

Riksförbundet Attention (2021): NPF-diagnoser. Hämtat från:

<https://attention.se/npf/>



Bilagor

Bilaga 1 Intervjuguide

Intervjuguide

Förbered dig inför intervjun genom att titta igenom frågorna samt att kartlägga eleven ännu en gång med hjälp av fyrfältaren utifrån nuläget. Jag kommer spela in intervjun för att inte behöva anteckna dina svar. Inspelningen kommer jag ta bort när jag transkriberat dina svar. Den kursiverade texten är våra mål från vår upprättade plan i projektet.

1. Projektets syfte var att vi såg ett behov av att arbeta mer systematiskt med elevinflytande i alla klasser i vår verksamhet. Alla elever ska ha samma möjlighet till delaktighet i sin lärmiljö.

Har vi behållit vårt fokus under projektets tid och har verksamheten utvecklats?
Hur ser du det och på vilket vis?

2. Vår första insats: Att skapa verktyg till det systematiska kvalitetsarbetet på skolan.

Förväntad effekt: Ökad motivation som leder till ökad måluppfyllelse. Förbättra vår undervisning utifrån elevernas respons.

Hur upplever du att arbetet har gått för särskolan som helhet men också för dig i din klass/undervisning?

Beskriv framgångsfaktorer och brister/utvecklingsområden.

3. Vår andra insats: Att arbeta fram ett formativt arbetssätt för att öka elevernas delaktighet i skolan.

Förväntad effekt: Ger en effektivare undervisning där eleverna är mernärvarande och motiverade i skolarbetet. Eleverna trivs och känner sig nöjda, delaktiga och positiva. Ökad motivation som leder till ökad måluppfyllelse. Förbättra vår undervisning utifrån elevernas respons, ett formativt arbetssätt.

Hur upplever du att arbetet har gått för särskolan som helhet men också för dig i din klass/undervisning?

Beskriv framgångsfaktorer och brister/utvecklingsområden.

4. Beskriv vad projektet har inneburit för arbetslaget och verksamheten.

Med bidrag från



Utvecklingsprojekt

Datum: 2021018

Förväntad effekt: Insatserna ökar likvärdigheten mellan klasser genom att vi genomför arbetet kollegialt och utvärderar tillsammans.

5. Beskriv vad projektet har inneburit för dig. Har du utvecklats något som pedagog eller har din undervisning utvecklats något?
6. Beskriv vad projektet har inneburit för eleverna din klass/ dina undervisningsgrupper? Använd fyrfältaren som stöd för att göra en jämförelse utifrån insats 2.
7. Hur ser du på upplägget av projektet avseende tid, struktur, genomförande, projektledning mm.
8. Övriga punkter du vill tillägga.

Bilaga 2 Pedagogernas tankar om delaktighet och tillgänglighet

Delaktighet

Varje individ ges rätt förutsättningar och möjligheter att vara delaktig.

Lärmiljön är viktig så alla som väljer att vara med får vara med.

Att vi ger förutsättningarna för delaktighet.

Varför väljer man då att inte vara med, är inte lärmiljön tillräckligt bra?

Viktigt att se till att alla får möjlighet att vara delaktiga.

Varje individ ges rätt förutsättningar och möjlighet till delaktighet.

Delaktighet är att känna att man tillhör ett sammanhang och kan påverka sammanhanget.

Att ingen känner sig ensam.

Att känna att man är del av en grupp.

Tänka tillsammans.

Delaktighet kräver förståelse för ett sammanhang och modet att delta. En struktur för att förstå sammanhangen. (De sju frågorna.)

Viktigt att vi ger förutsättningarna för delaktighet.

Lärmiljön är inte statiskt, den måste ändras efter elevers dagsform.

Tydlig struktur i lärmiljön och tillåtande, skapa lärmiljöer.

Tillgänglighet

Alla elever är med men är delaktiga utefter sina förutsättningar.

Tillåtande miljö, struktur, igenkännande, repetera mera att man tillåter sig repetera utan att känna att det blir tråkigt.

Eleven behöver tiden för att komma med, läraren behöver tillåta sig att vänta (Inte ha så bråttom) Att eleven har möjlighet att delta enligt tillgänglighetsmodellen (fysisk, pedagogisk, social, miljö). Ser ett behov hos eleven.

Tillgängliga lärmiljöer

Rum i rummet, utvecklar lärmiljön utefter elevens behov och förutsättningar.

Elevbeskrivningar så att strukturen och hanterbarheten kan hållas trots annan personal som inte har kännedom om eleven. Vi anpassar, sedan utvärderar, sedan anpassar vi igen. Vi reflekterar mycket.

De ändringar som gjorts i lärmiljön har gjort att alla elever har fått en mer tillgänglighet i sin skoldag. Resultatet kräver mer tid, innan vi kan utvärdera anpassningarna.